

YAY AYRAÇ, EĞİK ÇİZGİ VE KESME İŞARETİNİN YENİ VE ORTAK KULLANIM YERİ

Ünal KALAYCI *

ÖZET

Türkçenin yazılı ilk metinlerinden beri bazı noktalama işaretleri kullanılmıştır. Batılı anlamda noktalama işaretleri Şinasi ile birlikte Türkçedeki yerini almıştır. Noktalama işaretlerinin süreç içerisinde, isim ve kullanım yerlerinde bazı değişiklikler olmuştur. Hatta noktalama işaretlerine yeni kullanım yerleri eklenmiştir. Sosyal medya kullanımının artması ve yazılı anlatımda dikkat çekme arzusu yazım ve noktalamada yeni kullanım ve uygulamaları ortaya çıkarmıştır. Bu uygulamalardan biri de tunç kafiyeye benzerliğinden dolayı / iç içe kelime olarak adlandırılabilir bir kelime içerisindeki diğer kelimeyi belirtmek için kullanılan noktalama işaretleridir. "Yaramızda kalsın." cümlesinde olduğu gibi yaramızda ve aramızda kullanımlarını vurgulamak için "y" harfinden sonra kesme işareti yanında eğik çizgi ve yay ayraç kullanılabilir. Yeni yeni ortaya çıkan bu kullanım şekli Türkçenin ifade zenginliğine bir katkı olarak düşünülmektedir. Türkçedeki noktalama işaretlerinin değişim ve gelişimine çalışmanın ilk bölümünde değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde kaynak tarama yöntemi ile yeni kullanımın farklı alanlardaki örneklerine, sonuç bölümünde de değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Noktalama İşaretleri, Yay Ayraç, Eğik Çizgi, Kesme İşareti.

NEW AND COMMON USAGE OF PARANTHESIS, SLASH AND APOSTROPHE

ABSTRACT

Some punctuation marks have been used since the first written texts of Turkish. Punctuation marks have taken their place in the western sense in Turkish Language with Şinasi. There have been some changes in the names and usage places of punctuation marks in time. Besides, new usages have been added to the punctuation marks. The increase in the use of social media and the desire to attract attention in written expression have revealed new usages and applications in spelling and punctuation. One of these applications is the punctuation marks used to denote the other word in a word, which can be called "intertwined Word" due to its resemblance to bronze rhyme. "Yaramızda kalsın." As in the sentence, slashes and paranthesis can be used next to the apostrophe after the letter "y" to emphasize the meanings in our wound (yaramızda) and between us (aramızda). This new form of usage is considered as a contribution to the richness of expression in Turkish. The change and development of punctuation marks in Turkish are mentioned in the first part of the study. In the second part of the study, there are examples of new usages with source search method in different fields, and evaluations and suggestions in the conclusion part.

Keywords: Punctuation Marks, Parenthesis, Slash, Apostrophe.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 20.11.2020; Yayına Kabul Tarihi: 15.12.2020

* Dr., MEB, Süha Erler Anadolu Lisesi, KAHRAMANMARAŞ;

ORCID: 0000-0002-0076-2916, E-posta: ukalayci@gmail.com.

1. Noktalama İşaretlerinin Türkçedeki Değişim ve Gelişimi

Noktalama işaretleri, yazılı anlatımda karışıklığı önleyerek iletinin alıcıya doğru ve etkili bir şekilde ulaşmasını sağlar.

Türkçede noktalama işaretleri *Göktürk Abideleri*'nde iki nokta, Uygur Dönemi Budist metinlerinde sekiz, Mani metinlerinde yedi noktalama işareti, *Dede Korkut*'ta büyük nokta işareti, Şeyyad Hamza'nın yazdığı *Yusuf ve Zeliha* mesnevisinde virgüle benzeyen işaret, 15-16. yüzyıl eserlerinde süsleme amaçlı farklı noktalama işaretleri kullanılmıştır (Durukoğlu vd. 2018: 14-16).

Tanzimat Dönemi'nde Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* adlı eserinde Batılı anlamda noktalama işaretlerini kullanması Türkçe için yeni bir evredir.

Süreç içinde noktalama işaretlerinin adında ve kullanımında değişiklikler olmuştur. Mesela Servetifünun Dönemi'nde üç nokta yerine iki nokta, tek ünlem yerine üç ünlem kullanıldığı olmuştur (Durukoğlu vd. 2018: 18).

Günümüzde Türk ülkeleri arasında da noktalama işaretlerinin kullanım yerleri konusunda bazı farklılıklara rastlanabilmektedir. Mesela Türkiye Türkçesinde bir rakamdan sonra -İnci, anlamını kazandırmak için nokta kullanılabilirken Türkmenistan Türkçesinde noktanın böyle bir kullanımı yoktur (Delice 2018: 1090).

Bazen aynı yer için birden fazla noktalama işareti kullanılabilir. Gün, ay ve yıl yazılırken aralarına eğik çizgi kullanıldığı gibi nokta da kullanılabilir. Yine cümle dışı unsur olan arasöz ve açıklama cümleleri/ara cümleleri ifade için üç farklı noktalama işareti kullanılabilir: "Açıklama cümlelerine, yazılı anlatımda iki çizgi veya virgül arasında, parantez içinde rastlıyoruz." (Karahan 2004: 37)

Yapılan bir tezde noktalama işaretlerinin sorunları ele alınmış ve bu sorunlar hakkında çözüm önerileri sunulmuştur (Atasoy, 2009). Bu çalışmadan da anlaşılıyor ki Türkçede noktalama işaretleri durağan hâle gelmemiştir.

TDK tarafından hazırlanan Yazım Kılavuzunda yay ayracın yedi farklı kullanımına yer verilmiştir. Yapılan bir çalışmada yay ayracın sekizinci kullanım yeri tespit edilmiştir (Kalaycı 2010: 1173-80).

Zaman içerisinde noktalama işaretlerinin kullanıldığı yeni yerler ortaya çıkabilmektedir. Böyle bir örnek *tunç/iç içe kelimeleri* vurgulamak ve ayırmak için kullanılan eğik çizgi, yay ayraç ve kesme işaretinin kullanımında görülmektedir: Y/aramızda kalsın, y'aramızda kalsın, (y)aramızda kalsın.

2. Yay Ayraç, Eğik Çizgi ve Kesme İşaretinin Yeni ve Ortak Kullanım Yeri

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Yazım Kılavuzu'nda yay ayracın sekiz, eğik çizginin ve kesme işaretinin yedişer kullanım yeri verilerek bu kullanımlar örneklendirilmiştir (Akalin vd. 2012: 36-41). Bahsi geçen kullanım yerleri arasında *iç içe kelimeler* bulunmamaktadır. Dil Derneği tarafından hazırlanan Yazım Kılavuzu'nda (Anonim, Yazım Kılavuzu, 2019) da bahsi geçen kullanıma rastlanmamaktadır.

Ağ üzerinden tarama yapılarak *iç içe kelimeleri* ayırmak için bu üç noktalama işaretinin geçtiği çeşitli kullanımlar tespit edilmiş ve aşağıya sıralanmıştır:¹

Makale başlığı: (U)Mutsuz Bir Kadın Olarak Edith Umut (Özsevgeç 2017: 1)

¹ Kaynaklarda kapak sayfasında geçen bilgiler sayfa sayısı 1 olarak verilmiştir.

Sözlükte bir cümle: U'mutsuz uyanmaya da denk gelen sakat bir histir (Çalışkan, 2013).

Oyun adı: U/mutsuzluk (Su, 2020)

Köşe yazısı başlığı: Geçmiş An(ı)lar Güzeldir (Nur, 2018)

Şiir grubu adı: S/Öz Şiir Dinleti Grubu (Kaplan, 2020)

Sosyal ağda bir kullanıcı adı: Y'ahya K'alaycı (Kalaycı, 2020)

Eser adı: B/Aşka Yazıyorum (Çalışkan 2018: 1)

Eser adı: B'Aşka Gel (Soysal 2012: 1)

Eser adı: (B)aşka Sürgün (Karakaya 2014: 1)

Makale başlığı: İş Modelleri (D)evrimi (Canko, 2020)

Watped'de eser adı: (Y)Aramızda Kalsın (Çağlayan, 2020)

Eser adı: Y/aramızda Kalsın (Şahinol 2020: 1)

Eser adı: İnsanı Ateşleyen Sözler (S)özdeyişler (Evren 2008: 1)

Makale başlığı: D'ingiltere ve Vahşi Batı (Çelik, 2020)

Haber başlığı: Şarkının (ç)alıntı olduğunu Temiz Magazin duyurmuştu! (Alan vd. 2018)

Satılık bir tablo yazısı: Çince bilmiyorum ama i'çince konuşuyorum (Bilgefil, 2020).

Sosyal ağda bir kullanıcı adı: Ç'ayyaş (Ç'ayyaş, 2019)

Eser adı: Y/ar'a Kadın Öyküleri (Polat 2017: 1)

Eser adı: Matematiğin (M)izahı (Törün 2015: 1)

Köşe yazısı başlığı: S'onuncu Köy (Altaylı, 2009)

3. Değerlendirme ve Sonuç

Yukarıda yedi eser adında, üç makale başlığında, iki köşe yazısı başlığında, iki sosyal ağdaki kullanıcı adında, bir sözlükte cümle olarak, bir oyun adında, bir şiir grubu adında, bir haber başlığında, bir watpedde eser adında ve bir satılık tabloda bu kullanım görülmektedir. Örneklerden de anlaşılacağı gibi bu kullanım, eser adlarından sosyal ağlardaki yazışmalara kadar çok farklı alanlara yayılmıştır. Dolayısıyla ele alınan kullanım istisna denilerek göz ardı edilemez.

İç içe kullanımın iki nedeni olduğu düşünülmektedir. Birincisi farklı ve etkili yazarak okuyucunun dikkatini çekme isteğidir. "B'aşka yazıyorum." cümlesindeki ilk kelime okuyucuyu düşündürmekte ve okuyucunun ilgisini çekmektedir. İkincisi dilde tasarruf ilkesidir. Kelimenin ilk harfinden sonra getirilen bir noktalama işareti ikinci bir kelime yazma ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır.

Bu kullanıma benzer örnekler türetmek zor değildir: (Y)eller aldı sevdiğimi. (S)üzgün duruyorsun. (D)ağlar derdim. (Ç)alışıyoruz. Güneş (a)çıktı. Uçakları bile düşüren lazer s/ilahını üretti. Zamanı y/aşıyor. Ürün alırken m/arkasına bakmayı unutmayın. T/uzaktan eğitim devam ediyor. C/eza veriyor. Anadolu kültürlerin b'eşiğidir. Türk S'İHA'lar gökyüzünde. Seni g'özlemek de varmış papatya. Bu durumda d'uygunu kim bilecek? K'ayıp diyorum sadece...

Bu kullanıma sözlü iletişimde de rastlanmaktadır: Mesela *Sazan Sarmalı* filminin son sahnesinde: "İsyankâr ve siyahi şarkıcı Bob Marley'in çok sevdiğim bir *söz deyişi* var..." şeklinde kullanılmaktadır. Bu cümledeki "söz deyiş" kelime öbeği izleyici tarafından hem "söz deyiş" hem de "özdeyiş" şeklinde anlaşılmaktadır. Yine bir *televizyon programında* Onur Atilla isimli sanatçı için lakap olarak "yemektar oyuncu" denildiğine yer verilmiştir. Bu kullanımda da hem "emektar" hem "yemektar" kelimesi izleyiciye verilmektedir.

İç içe kelime, cümle başında olabileceği gibi cümlenin ortasında veya sonunda da olabilir. Verilen örneklerde ünsüz harfle başlayan kelimelerde bu kullanıma daha çok rastlandığı söylenebilir fakat böyle bir ayrımın olduğu söylenemez.

İç içe kelimeleri ayırmak için üç farklı noktalama işaretinin kullanılması bir çelişki değildir. Bir durumu karşılamak bir duyguyu ifade etmek için Türkçede birden çok noktalama işareti kullanılabileceğine giriş bölümünde yer verilmiştir. Bu durumda hangi noktalama işaretinin kullanılacağı kişinin tercihine kalmıştır.

Noktalama işaretleri TDK'nin Yazım Kılavuzu'nda ilk kez 1941 yılında yer almıştır. TDK bir süre dil konusunda toplumun önünde giderek topluma yön vermeye çalışmış, kurum seksen olaylarından sonra dille ilgili genel tavrını değiştirmiş, toplumun ardından giderek var olanı tespit etme yolunu benimsemiştir. Bu anlamda yukarıda örneklendirilen üç noktalama işaretinin yeni kullanım yerinin artık tespit edilmesi ve tanımlanması dil açısından bir kazanç olacaktır.

Tanım: Bir kelimenin ilk harfinden sonra yer alan ikinci kelimeyi yeniden yazmak yerine cümleye bu iki kelimenin anlamını da katmak için, yay ayraç, eğik çizgi ve kesme işareti kullanılabilir. Örnek: Her y'anımda olsun. Her y/anımda olsun. Her (y)anımda olsun.

Bu kullanımın Türkçenin ifade zenginliği olduğu görülerek bir sonraki Yazım Kılavuzu güncellemesinde bahsi geçen üç noktalama işaretinin ortak ve yeni kullanımına yer verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Ş. H. vd. (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ALAN, E. - E. BIYIK (2018.09.26). "Gündem". *Temiz Magazin*.
- ALTAYLI, F. (2009.09.20). "S'onuncu Köy". *Haber Türk*.
- ATASAY, F. O. (2010). *Türkçede Noktalama*. İstanbul: Özel Kitaplar.
- EVREN, H. (2008). *İnsanı Ateşleyen Sözler (S)özdeyişler*. İstanbul: Safran Yayınları.
- ÇALIŞKAN, V. (2018). *B/aşka Yazıyorum*. İstanbul: Tunç Yayıncılık.
- ÇELİK, M. (2020.03.25). "D'ingiltere ve Vahşi Batı", *İmza Gazetesi*.
- DELİCE, T. B. (2018). "Türkmen Türkçesinde Noktalama İşaretlerinin Kullanımı". *Turkish Studies- Language and Literature*. XIV/3: 1067-1094.
- DURUKOĞLU, S. - B. BÜYÜKELÇİ (2018). "Türk Dilinde Noktalama İşaretlerinin Kullanımı ve Tarihi Gelişimi". *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*. XIV: 11-26.
- KALAYCI, Ü. (2010). "Yay Ayraç İşaretinin Yeni Kullanım Yeri". *Turkish Studies*. V/2: 1173-1180.

- KARAHAN, L. (2004). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARAKAYA, U. (2014). *(B)aşka Sürgün*. İstanbul: Karayel Yayınları.
- ÖZSEVGEÇ, Y. (2017). "(U)mutsuz Bir kadın Olarak Edith Umut". *Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*. VII/60: 175-182.
- POLAT, T. Ö. (2017). *Y/ar'a Kadın Öyküler*. İstanbul: Tam Eğitim Yay. Mat. Elek. San.
- SOYSAL, B. K. (2012). *B'Aska Gel*. İstanbul: Sokak Kitapları.
- ŞAHİNOL, Ö. (2020). *Y/aramızda Kalsın*. Konya: Sisypheos Yayınları.
- TÖRÜN, A. (2015). *Matematiğin (M)izahı*. 1. Baskı. İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı.
- Yazım Kılavuzu* (2019). Anonim. Ankara: Dil Derneği.

İnternet Kaynakları

- BİLGEFİL (2020). "MDF Tablo n11.com". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<https://urun.n11.com/ahsap-tablo/mdf-tablo-komikcince-bilmiyorum-ama-icince-konusabiliyorum-P428573913>
- CANKO, S. (2020). "Yetkin Gençler". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<https://medium.com/yetkingencler/i%CC%87%C5%9F-modelleri-d-evrimi-3e9ab951c2d6>
- ÇAĞLAYAN, B. (2020). "(Y)aramızda Kalsın". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<https://www.wattpad.com/story/41109948-y-aram%C4%B1zda-kals%C4%B1n>
- ÇALIŞKAN, V. (2013). "Mutsuz Uyanmak". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<https://eksisozluk.com/mutsuz-uyanmak--735237>
- "Ç'ayyaş" (2019). Erişim Tarihi: 19.11.2020.
https://twitter.com: https://twitter.com/c_ayyas
- ÇOCUK, M. M. (2020). "Şiirler". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<https://www.edebiyatdefteri.com/siir/1202939/k-alayci-3.html>
- KALAYCI, Y. (2020). "Y'ahya K'alaycı". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<https://twitter.com/alaycy>
- KAPLAN, A. (2020). "S/Öz Şiir Dinleti Grubu". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<http://www.alikaplan.net/category/sosyal-calismalar/soz-siir-dinleti-grubu/>
- NUR, A. (2018.05.07). "Geçmiş An(ı)lar Güzeldir". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<https://aysenurben.wordpress.com/2018/05/07/gecmis-anilar-guzeldir/>
- SU, İ. (2020). "U'mutsuzluk". Erişim Tarihi: 19.11.2020.
<https://www.biletiva.com/event/G6844/u-mutsuzluk>

